

ÂŞIK YAŞAR REYHANI

HAYATI, SANATI VE ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

Doç. Dr. Dilaver DÜZGÜN

A. YAŞAR REYHANI'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Âşık Yaşar Reyhani, 1934 yılının Eylül ayında Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Alvar köyünde dünyaya gelmiştir. Hayattayken şairin kendisinden alınan bilgilere göre büyük dedesi Muhittin, Ahıska muhaciri olarak Erzurum'a gelmiş ve 93 Harbinde şehit düşmüş, onun oğlu Kâmil Usta Erzurum'da bir süre ticaretle uğraştıktan sonra Alvar'a yerleşmiş, onun oğlu olan Recep Usta ise Alvar'da kalarak çiftçilikle uğraşmıştır. Yaşar Reyhani, Recep ile Alvarlı Mail Ağa'nın kızı Yıldız'ın evliliklerinden dünyaya gelen altı çocuğun üçüncüsüdür.

Babası, ortakçılık ve çobanlık yaparak geçimini sürdürdüğü için Yaşar'ın çocukluk yılları Alvar'a yakın köylerden Pasinler'in Tepecik ve Horasan'ın Aşağı Tahir Hoca köylerinde geçer. Aşağı Tahir Hoca köyünde iken ilk öğrenimini yapmak üzere Horasan ilçe merkezine gidip gelen Yaşar, ilkokulu bitiremez, üçüncü sınıftan ayrılmak zorunda kalır. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra 1960'lı yıllarda dışarıdan bitirme sınavlarına girerek ilk ve ortaokul diploması alır.

Okuma yazma öğrendikten sonra Tevfik adlı komşusundan temin ettiği Kerem İle Aslı hikâyesi, Emrah ve Sümmani ile ilgili kitapları okumak Yaşar'ın öncelikli uğraşlarından biri haline gelir. 12-13 yaşlarında iken Aşağı Tahir Hoca köyünün yakınındaki Göreşken Baba türbesi civarında uykuya dalan Yaşar'a rüyasında ihtiyar bir kişi tarafından şerbet sunulur, ancak onu içme imkânı bulamaz. Alvarlı Mehmet Lütfi Efendi avucuna bir boncuk bırakır. O esnada yattığı yerin yakınından geçmekte olan atların ayak sesiyle uyanır. Uzun bir süre bu olayın şaşkınlığını üzerinden atamayan Yaşar'da hastalık belirtileri görülür. Çevresi tarafından akli dengesinin bozulduğu biçiminde yorumlar yapılır. Hocalara baktırılır, doktora götürülür. Çeşitli tedavilerden sonra sağlığına kavuşur.

Yaşar, rüyasını takip eden günlerde başlayan ve birkaç yıl devam eden aşkını 16-17 yaşlarında iken açıkça ifade etmeye başlar. Hatun adlı komşu kızını sevmektedir. Kendisini âşık şiirinin büyüdü atmosferinde bulan Yaşar, kırık dökük, şiire benzeyen ilk mısraları da bu dönemlerde söylemeye başlar. Babasıyla birlikte gittikleri Sarıkamış'ın İslamsor köyündeki bir tanıdığından kavak ağacından yapılmış eski ve kırık bir saz alır. Sazın telleri de kırılmıştır. Köyüne döndükten sonra saza benzeyen bu eski tahta parçasına ince elektrik kablolarını bağlayarak onunla oyalanmaya başlar. Sevdiği kız Hatun'un komşu köyden biriyle zorla evlendirilmesi, bir yıl sonra eşinden ayrılıp kısa bir süre sonra da vefat etmesi Yaşar'ı büyük acılara sürükler.

Bu dönemlerde asıl köyü olan Alvar'a dönen aşığımız Hasankale adıyla da anılan Pasinler ilçe merkezindeki kahvehanelerde yapılan âşık programlarının müdavimi olur. O yıllarda Hasankale'nin belli başlı âşık mekânları olan Samet Ağa'nın kahvesi ile Pehlivan Ethem Bey'in kahvesinde Doğu Anadolu'nun güçlü âşıkları fasıllar yapmaktadırlar. Bu fasılların dikkatli bir dinleyicisi olan Yaşar, burada ünlü âşıklardan Bayburtlu Hicrani, Yusufelili Ali Huzuri, Sarıkamışlı Dursun Cevlani, Kağızmanlı Cemal Hoca, Murat Çobanoğlu'nun babası Karslı Âşık Gülistan, Posoflu Müdami, Ardanuçlu Efkâri gibi âşıklarla tanışma imkânı bulur. Bozuk, eski sazıyla zaman zaman bu âşıklara eşlik eder, müstakil şiir denemeleri ortaya koyar ve karşılaşma örnekleri verir.

20 yaşında iken Sarıkamış'ın Keçesor (Balabantaş) köyünden Rabia Hanım'la evlenir. Asker olduğunda birkaç aylık bir bebek sahibi olan şair, şiire olan ilgisini bu dönemde de devam ettirir. Ankara Etimesgut'ta 1955-1956 yıllarında geçen askerlik günlerinde Reyhani, şiirle iç içe yaşar. Ankara'da Behçet Kemal Çağlar'ın da hazır bulunduğu bir topluluk önünde yapılan âşıklar yarışmasına katılır. "Aman Erzurum" redifli şiiri beğeni ile karşılanır. Mensubu bulunduğu tugay için yazdığı şiiri, Kore destanı ve Çankırlı Mikdat Akdağ adlı askerin ölümü üzerine yazdığı ağıt ile dikkatleri üzerinde toplar.

Askerlik dönüşü Alvar köyünden Erzurum'a göç ederek Yukarı Habip Efendi mahallesine yerleşir. Erzincankapı semtinde bulunan Bingöl Kahvesi ile Gölbaşı'nda faaliyetlerini sürdüren Müştak'ın ve Kompostu'nun kahvelerinde, ayrıca Mahallebaşı ve Tebrizkapı'daki kahvelerde saz çalıp şiir söyleyerek, hikâye anlatarak programlar yapar. Askerlik öncesinde Hasankale'de görüşüp tanıştığı Âşık Hicrani ile Erzurum'da da görüşür. Behçet Mahir'in de bulunduğu bir ortamda o güne kadar Dertli mahlasını kullanan şaire Hicrani tarafından "Reyhani" mahlası teklif edilir. O da kabul eder ve şiirlerinde bu mahlası kullanmaya başlar. Hicrani ile birlikte İspir, Bayburt, Erciş, Van ve Ahlat'a giderek âşık tarzı şiir geleneğini yakından tanıma ve dönemin ünlü âşıklarıyla karşılaşma fırsatını yakalar. Reyhani, usta olarak kabul ettiği Hicrani'den başka en çok Nihani, Cemal Hoca, Huzuri, Dursun Cevlani ve Turan Şahbaz (Mihmani)'dan etkilendiğini belirtmektedir. Özellikle Turan Şahbaz'la uzun yıllar birlikte olmuş ve onun âşıklık konusundaki tecrübelerinden yararlanmıştıdır.

Bu dönemde giderek ünü yakın çevresine yayılan Reyhani, Erzurum dışında Narman, Oltu, Olur, Şenkaya, Göle, Kars, Ardahan gibi ilçelere ve illere çağrılır.

1960 yılında "Yılmaz" olan soyadını "Reyhani" biçiminde değiştirir. Böylece "Reyhani", şairimizin hem soyadı hem de mahlası olur. Âşık Reyhani'nin hayatında 1960 yılının en önemli olaylarından biri annesini kaybetmesi, diğeri de bir yıl süren mahkûmiyetidir.

Âşıklığı bir meslek olarak kabul eden ve geçimini sazıyla sağlamaya çalışan Reyhani, 1967 yılında Erzurum Belediyesi'nde memur olarak çalışmaya başlar. Ancak bu görevini uzun süre devam ettiremez. Bir yıl süreyle yaptığı zabıta memurluğundan istifa eder. İstifasının en önemli nedeni, asıl mesleği olan halk ozanlığının bir gereği olarak sık sık Erzurum dışına çıkmak istemesi ve her çıkışta karşılaştığı izin problemidir.

Reyhani, 1968 yılında Konya âşıklar bayramına âşık olarak katılan ve Sarıcakız mahlasıyla şiirler söyleyen İlkin Manya ile tanışır. Meslektaşlık düzeyinde başlayan ilişkileri

1970 yılında evliliğe dönüşür; ancak bu ikinci evlilik uzun sürmez. Reyhani, bir yıl sonra ikinci eşinden ayrılmak zorunda kalır.

1976'da Gölbaşı semtinde Âşık Nuri Çırağı ile birlikte açtığı âşıklar kahvesi ile geleneğe hizmet eden Âşık Yaşar Reyhani, aynı yıl içinde kuruluşunu gerçekleştirdiği Erzurum Halk Ozanları Kültür Derneği'nin başkanlığını 1989 yılına kadar yürüttü ve aynı yıl Bursa'ya yerleşti. 1998 yılında geçirdiği rahatsızlığın ardından uzun bir süre tedavi gördü. Bu süre içinde sanatını icra etmekte zorlandı. 10 Aralık 2006 tarihinde Bursa'da vefat etti ve Bursa Yıldırım ilçesi Değirmenönü mezarlığında toprağa verildi.

Reyhani'nin Mansuri, Meryem, Yasemin, Leyla, Yüksel, Ozan, Hülya adlarında yedi çocuğu dünyaya gelmiş, bunlardan Yüksel 1995 yılında vefat etmiştir. Hayatta olan çocuklarından Mansuri ve Ozan saz çalıp şiir söyleyebilmekte, Yasemin ise şiir yazmaktadır. Yüksel Reyhani de ileri düzeyde saz çalarak âşık tarzı şiir geleneğini farklı bir yorum ve üslupla sürdürmekte idi.

Günümüz âşıklarından Firgani, Merami, Nafiz Yıldız ve Rahim Sağlam tarafından usta olarak kabul edilen Reyhani, mahlas verdiği kişiler arasında Laçın Aladağlı, Merami ve Firgani'yi saymakta, Çobanoğlu'na da mahlasını kendisinin teklif ettiğini belirtmekteydi. Şairin açıklamasına göre bunlardan Firgani'ye "Fıgani" mahlasını vermiş, fakat zamanla bu mahlas "Fırgani"ye dönüşmüştür.

Türkiye'nin bütün bölgelerini gezerek çeşitli programlara katılan Reyhani, çok sayıda yurt dışı seyahati de gerçekleştirmiştir. Sanatını icra etmek ve kültürel etkinliklerde bulunmak üzere gittiği ülkeler şunlardır: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İran, İsveç, İsviçre, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Macaristan, Norveç, Suudi Arabistan, Türkmenistan.

Âşık tarzı şiir geleneğinin günümüzdeki en büyük temsilcilerinden biri olan Âşık Yaşar Reyhani, katıldığı bütün yarışmalarda önemli dereceler almış, plaket, şilt, takdirname ve

başarı belgeleriyle taltif edilmiştir. ABD'nin Michigan Üniversitesi bünyesinde yer alan Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölümü'nce 1992 yılında verilen fahri öğretmenlik belgesi bunlardan biridir.

Reyhani, hikâye musannifi ve anlatıcısı olarak da kendinden söz ettirmeyi başaran çok yönlü bir âşığıydı. Yaşamı boyunca hazırladığı çok sayıda plak ve kasetin içinde hikâyeler de önemli bir yer işgal etmektedir.

Reyhani'nin başarılı olduğu alanlardan biri de muamma çözüme ve askı indirmedi. Âşık tarzı şiir geleneği içinde “askı” ve “muamma”, cevabı kendi içinde gizli bulunan bir çeşit bilmecedir. Âşıklar, mesleki birikimleri ve sezgileriyle bu tür bilmeceleri çözmektedirler. Reyhani de muhakeme yeteneğini kullanarak muamma çözen güçlü âşıklarımızdan biridir.

Reyhani 1960'lı yıllarda “Alvarlı Reyhani Divanı” ve “Böyle Bağlar” adlı kitapları da hazırlamıştır.

B. YAŞAR REYHANI'NİN SANATI

1. Âşıklığını Hazırlayan Faktörler

Yaşar Reyhani'nin âşık tarzı şiir geleneğine olan ilgisi, çok küçük yaşlarda başlar. Okuma yazma öğrendiğinde ilk tanıştığı kitapların yaşamış veya yaşadığı rivayet olunan âşıkların hayatı etrafında oluşturulmuş halk hikâyeleri olması, onda geleneğe karşı bir ilginin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle bir hikâye kahramanı olan Kerem, şairimiz üzerinde derin izler bırakır. “Kerem gibi yanayım, hiç bir şeyim olmasın, bir sazım olsun, dervişane dolaşayım” diye düşünür ve bu dileklerinin yerine gelmesi için sürekli Allah'a yalvarır, ondan âşıklık ister.¹ Reyhani'nin çocukluk yıllarını yaşadığı dönemde Erzurum ve çevresinin köy ortamında geçerliğini koruyan ve “sıra gecesi”, “sıra oturması” adını alan gelenek devam etmektedir. Reyhani'nin babası da kış gecelerinde siret okumaktadır. Böyle

¹ Muhan Bali, “Atışma Birincisi Âşık Yaşar Reyhani-I”, Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 226, Mayıs 1968

bir ortamda hamasi destan ve halk hikâyesi türlerinin revaçta olacağı muhakkaktır. Reyhani de bu atmosferi soluyan bir kişi olarak geleneğin etkisinden kurtulamamış ve kendisinde âşıklık sanatına karşı bir sempati oluşmuştur.

Saz şairlerinin hayat hikâyelerinin vazgeçilmez bir parçası haline gelen rüya motifi Reyhani'de de karşımıza çıkıyor. Bulunduğu köyün yakınındaki türbenin çevresinde uyuya kalması, rüyasında tanımadığı ihtiyarlarla birlikte Erzurum'un ünlü siması, mutasavvıf ve şair Mehmet Lütfi Efendi ile karşılaşması ve onun elinden bir boncuk alması, Reyhani'de doğuştan var olan yeteneğin harekete geçmesini sağlayan faktörlerden biri olmuştur. Reyhani hakkında yazılmış kaynakların hemen hepsinde böyle bir rüya olayından söz edilmesine rağmen kendisiyle yaptığımız görüşmelerde şairimizin bunu reddeden bir tavır içinde bulunduğunu gözlemledik. Bunu şairimizin akla ve çalışmaya önem veren dünya görüşünün doğal bir sonucu olarak kabul etmek gerekir. Geniş dinleyici kitlesi elde etmek için kendisine bir rüya hikâyesi edinen ve böylece mektep görmeksizin gaybi ilimlere kavuştuğunu iddia eden âşıkların günümüzde çoğaldığını söyleyen Reyhani, kendisinin doğuştan var olan yeteneği ile gayretinin bir sonucu olarak âşık olduğunu, rüya ve benzeri faktörlerin de buna katkıda bulunduğunu ifade etmekteydi. Bu nedenle gördüğü rüyanın âşık olmasında başlıca etken olarak kabul edilmesini engellemek amacıyla rüya olayını gündeme getirmemeyi tercih etmekteydi. Ama onun hayatında bir rüya olayının varlığını da reddetmemiştir.

Reyhani'nin hayatında rüyaya bağlı olarak ortaya çıkan, fakat açık olarak ifade edilemeyen bir aşk söz konusudur. Onun çocukluk ve ilk gençlik yıllarının en önemli olaylarından biri, Hatun adlı komşu kızına âşık olmasıdır. Hatun'u rüyasında mı, uyku ile uyanıklık arası bir durumda mı, yoksa normal bir biçimde görerek mi âşık olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak kaynağı ne olursa olsun Reyhani, yaşanan hayatta var olan bir kıza âşık olmuş, onunla evlenmek için çeşitli mücadelelere katlanmış, ama istediği sonuca ulaşamamıştır.

*Daha on dört yaşımdaydım
Bir kız bana el eyledi
Yaklaştım derdini sordum
Bir tenhaya gel eyledi*

mısralarında ifadesini bulan bu aşk, ilk gençlik yıllarında Reyhani'nin saz şiirine iyice ısınmasını sağlamıştır. Çünkü sevgilisine karşı duygularını açıklamanın yollarından biri şiirdir.

Yaşar Reyhani bu dönemlerde yoğun bir şiir atmosferi de yakalamıştır. Pasinler ilçe merkezindeki kahvehanelerde dönemin ünlü âşıkları saz çalıp şiir söylemekte, hikâye anlatmaktadırlar. Mesleğe eğilimli olan genç Yaşar, çoğu günler köyünden Hasankale'ye gidip oradaki kahveleri mesken tutmakta, gerekirse gece geç vakitlerde eve dönmektedir. Hatta geç geldiği günlerde babası endişe ederek bizzat gidip oğlu Yaşar'ı getirmektedir.

Böylece aşkla, rüya ile, şiirle geçen günler, Yaşar'ı kısa bir süre sonra yakın çevresine âşık olarak tanıtır. O, artık geleneği öğrenmiş, yakın çevresinden çeşitli toplantılara davet edilir hale gelmiştir. Katıldığı âşık meclislerinde ortaya koyduğu hazırlıksız şiir söyleme yeteneği ve karşılaşmalardaki ustalığı ile dikkat çeker. Daha sonra âşık tarzının tüm şekil ve türlerini deneme başarısını göstererek XX. yüzyıl Türk saz şiiri içindeki haklı yerini alır.

2. Şiirleri

Âşık Yaşar Reyhani bütün şiirlerini hece ölçüsü ile söylemiştir. Basılı eserlerde ve lisans tezlerinde Reyhani'nin birçok şiirine başlık verildiğini görürüz. Ancak bu başlıklar çoğu kez şiirin redif kelimelerinden ibarettir. Zaten modern şiirimizde bulunduğu anlamıyla bir başlık uygulamasını âşık tarzı için söz konusu etmemiz mümkün değildir. Reyhani'nin şiirlerindeki başlıklar da uzun süre düşünülerek içeriğe göre belirlenmiş ve değiştirilmesi imkânsız olan bir özelliğe sahip değildir. Bu, bütün âşıklar için böyledir. Sadece hangi şiirden

söz edildiğini belirtmek için âşık, şiirinin redifini oluşturan veya kafiye meydana getiren kelimelerden birini, özellikle ilk hanedekini hatırlatmakla yetinir.

Reyhani, âşık tarzı şiir geleneğinin vazgeçilmez kuralı olan tapşırmaya önem vermiş ve bütün şiirlerinin son bendinde mahlasını anmıştır. Reyhani mahlasıyla şiirler yazan şair, bunun yanı sıra bazen vezin gereği Âşık Reyhani, Reyhan ve Âşık Reyhan biçimlerini de kullanmıştır.

Âşık Reyhani, şiirlerinde sade bir Türkçe kullanır. Yer yer mahalli kelimeleri de şiirine sokan şairimiz mahalli söyleyişi bazen daha ileri düzeye götürerek bunu çekim eklerine de yansıtır. “Almanya’ya geleli başka hal oldu / Ben burada şaşırırem galirem” dizelerinde olduğu gibi standart Türkiye Türkçesi ile telaffuz edildiğinde şiirin vezin ve kafiye düzenini bozacak seviyedeki mahalli söyleyişi birkaç şiirde görmek mümkündür.

Yaşar Reyhani, âşık tarzı şiir geleneğinin genel özelliğine uygun olarak yarım kafiye ağırlık vermekle birlikte azımsanamayacak ölçüde tam ve zengin kafiye de yer vermiştir. Bazı şiirlerinde ise cinası başarıyla denemiş, bütünüyle cinaslarla örülmüş olan tecnis örneklerini de ortaya koymuştur. Bununla birlikte göze hitap etmeyen ama kulakta bir ahenk benzerliği oluşturan örnekleri de bazı mısra sonlarında görmek mümkündür. “Ölü, şüpheli, karalı”, “gece, rica” ve “yayla, eyle” kelimeleri arasındaki ses benzerlikleri ile yapılan kafiyeler bu anlayışı yansıtmaktadır.

Reyhani, hazırlıksız şiir söyleme hususunda da çok başarılıydı. Âşık olmanın temel özelliklerinden biri sayılan irtical gücü, âşık karşılaşmalarında da Reyhani’yi aranan bir isim haline getirmiştir. Karşılaşmaların bütün türlerinde başarılı olan âşığımız, ününün yayılmaya başladığı dönemlerde de bu yönüyle öne çıkmıştı.

Âşık Yaşar Reyhani’nin şiirlerini içerik yönünden ele aldığımızda toplumsal yerginin bu şiirlerde yoğun bir biçimde yer aldığını görürüz. Bu yoğunluk çağdaşlarına nazaran Reyhani’de çok belirgin olarak ortaya çıkar. Köy hayatının teknolojik imkânlardan

yararlanamayan ağır koşulları, yoksulluk içinde geçen bir hayat, köy ortamında ekonomik güce dayalı sosyal tabaka uyumsuzlukları Reyhani'nin kişiliğinde derin izler bırakmış ve zaman zaman isyankâr bir tavır içinde olmasına zemin hazırlamıştır. Şairimiz ilk şiirlerinde çoğunlukla köy hayatının zorlukları ve ekonomik dengesizliklerin doğurduğu bu tür sorunları gündeme getirir.

*“Bir Abdullah vardı öldü dediler
Ne ey oldu kardeş öldün kurtuldun”*

ve

*“Musallada bizim köyün ağası
Gittim gördüm emekleri boş gibi”*

dizeleriyle başlayan şiirleri günlük hayatın çarpıklıklarını sade ve dolambaçsız bir ifade ile ortaya koyan eserlerdir. Reyhani'nin şikâyetleri köy hayatı ile sınırlı değildir. Gecekondu semtlerinin problemleri de onun şiirlerinde gündeme gelir:

*Planı yok yolu bozuk
Her bakımdan hali bozuk
İçinin ahvali bozuk
Ah şu bizim gecekondu.*

Çoğu kez ekonomik açıdan yetersiz şartların hüküm sürmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan gurbet olgusu, Reyhani'nin şiirlerinde en ileri boyutlarıyla gündeme gelir. Hem Doğu Anadolu Bölgesinin, özellikle Erzurum'un köy hayatını yansıtan, hem de sıra özlemini memleketçi bir anlayışla dile getiren ve

*Erzurumlu gelin düştü aklıma
Çıkıp yollarıma bakanım ah ah*

mısralarıyla başlayan ünlü şiiri bunun çarpıcı örneklerinden birini ortaya koyar. Gurbetle bağlantılı olarak aşığımızın şiirlerine giren bir başka konu da yurt dışına giden ve gittikleri

ülkelerde kültürel bunalım yaşayan insanlarımızın problemleridir. Özellikle çok sayıda yurttaşımızın işçi olarak gittiği Almanya, dikkatlerin en fazla yoğunlaştığı ülkedir. Reyhani, sık sık gerçekleştirdiği Almanya gezilerinde insanımızın yaşadığı sıkıntıları ifade etmeyi bir görev kabul eder. Örneğin Pasinler'in Alvar köyünde çocuklarıyla birlikte çaresizlik içinde kıvranan ve Almanya'daki eşinin yolunu gözleyen kadının samimi duyguları ile Köln kentinde işçi olarak çalışan ve ailesiyle ilgili sorunlara sırt çevirmiş bulunan erkeğin duyarsızlığı Reyhani'nin şiirinde birleşir:

*Elleri koynunda pınar başında
Almanya'ya doğru bakar o gelin
Yedi çoğu var dördü peşinde
Feleğe dişini sıkar o gelin*

*Sordum derdin nedir konuşmaz dili
Yirmi beş yaşında bükülmüş beli
Mehmet'ten hatıra kalan mendili
Her gün gözyaşıyla yıkar o gelin
...*

*Reyhani gel sen bu gelini kına
On yıldır görmemiş elleri kına
Sofrada Mehmet'i düşmüş aklına
Çorbayı yemeden döker o gelin*

Reyhani'nin ortaya koyduğu Almanya şiirleri başlı başına incelenmeye değer eserlerdir. Denilebilir ki sadece âşık tarzı içinde değil, bütün Türk edebiyatında Almanya konusunu böylesine bir derinlik içinde ve bu kadar sıklıkla gündeme getiren bir başka şairimiz yoktur.

Toplum sorunlarının Reyhani'nin şiirine yansması bunlardan ibaret değildir. O, toplumu ilgilendiren her olayın takipçisidir. Özellikle sesini duyuramayan insanların sorunlarını dile getirmek için çırpırır.

*Ben Anadolu'nun garip köyünden
Ben mazlum kulların tercümanıyım*

mısralarıyla başlayan şiirini

*Ben köprüsüz yolun yıkık taşıyım
Ben yalnız yolcunun öz kardeşiyim
Ben sağlam tarağın kırık dişiyim
Ben saçsız kellerin tercümanıyım*

*Ben asfaltsız yolun çamur yokuşu
Ben garip akşamın yuvasız kuşu
Ben gurbet gülünüün hasret kokuşu
Ben susuz dalların tercümanıyım*

*Ben susmuş mahzun dil ben yangın yürek
Ben mahsulsüz harman ben sapsız kürek
Ben gıdasız mide ben tatsız çörek
Ben kambur bellerin tercümanıyım*

mısralarıyla sürdürerek toplum içinde üstlendiği misyonu ifade etmeye çalışır.

Reyhani, toplumsal sorunlara çözüm getirmenin güçlüklerini bilir. Sorunların üstüne cesaretle gidemeyenlerin başarılı olamayacağını düşünür ve şu öneriyi getirir:

*Kellesinden korkan varsa
Siyasete karışmasın*

Zararından korkan varsa

Ticarete karışmasın

Toplumsal sorunları böylesine bir derinlik içinde şiirine sokan Reyhani, âşık tarzı şiir geleneğinin vazgeçilmez konularından olan aşk ve tabiat karşısında da aynı hassasiyeti gösterir. Şiirlerde sıkça ortaya konulan sevgili tasvirlerinin tabiatla bütünleştirildiği görülür. Dini ve milli konuları da şiirlerinde işleyen Reyhani, bu hususlarda gelenekçi bir tavır sergiler. Dini ve tarihi kişilikler, vatan, millet, bayrak gibi kavramlar sıkça karşımıza çıkar.

Reyhani'nin şiirlerinin büyük bir bölümünde şikâyet söz konusudur. Felekten, dünyadan ve insanlardan yakındır. O, adaletin, eşitliğin temel ilke olarak kabul edilip uygulandığı bir toplum düzenini arzulamaktadır. Yolsuzluk ve haksızlıklara katlanamaz ve isteklerini bir nasihatçi edasıyla sıralar.

3. Hikâyeciliği

Yaşar Reyhani, radyo, televizyon gibi teknolojik gelişmelerin etkisiyle büyük ölçüde ortadan kalkmaya yüz tutmuş bulunan halk hikâyeciliğini yeni bir üslupla ortaya koyan ve geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasına büyük katkılarda bulunan bir aşığımızdır. O, kahvehanelerde ve çeşitli toplantılarda hikâyeye anlattığı gibi teknolojik imkânları da kullanmayı başarmıştır. Plak ve kasetlere okuduğu kısa halk hikâyeleri bunun en çarpıcı örnekleridir.

Hikâyeciliği Tuylu Fazıl Dede, Nalbant İshak ve Behçet Mahir'den öğrendiğini belirten aşığımız, gerek kendi tasnifi olan gerekse başkaları tarafından oluşturulan ferdi ve anonim hikâyeleri uzun yıllar anlatmıştır.

Reyhani, kendi tasnifi olan Âşık Güruni hikâyesinden başka şu hikâyeleri de bilmekteydi: Emrah ile Selvi, Kerem ile Aslı, Köroğlu'nun Silistre ve Demircioğlu kolları, Âşık Garip, Ferhat ile Şirin, Asuman ile Zeycan, Varaka ile Gülşah, Zaloğlu Rüstem, Ali İzzet, Necip İle Telli.

C) YAŞAR REYHANI HAKKINDA YAZILANLAR

Âşık Yaşar Reyhani'nin askerlik sonrasında Erzurum'da ortaya çıkan ve kısa zamanda yakın çevresine, daha sonra bütün Türkiye'ye yayılan şöhreti, âşık tarzı şiirle ilgilenenlerin dikkatini çekmiştir. Kahvehanelerde, çeşitli toplantılarda yaptığı programların yanı sıra plak ve kasetlerle dinleyicisine ulaşmayı başaran Reyhani'nin şiirleri de çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Akademik çevrelerin, özellikle Atatürk Üniversitesi öğretim elemanlarının gösterdiği yakın ilgi sonucunda onun hakkında bilimsel araştırmalar da hızlanmıştır. Reyhani hakkında yayımlanan bu anlamdaki ilk inceleme, Muhan Bali'ye aittir. 1968 yılında, yani Reyhani'nin 34 yaşını idrak ettiği günlerde kaleme alınan bu yazıda şairimizin bütün yönleriyle tanıtılması amaçlanmıştır. Türk Folklor Araştırmaları dergisinde yayımlanan ve âşığın şiirlerinden de örnekler içeren bu araştırma, Reyhani'nin hayatı ve sanatı hakkında en doğru bilgi ve değerlendirmelerin yer aldığı araştırmalardan biri olarak da dikkatimizi çekmektedir.

Yaşar Reyhani hakkında hazırlanan üç ayrı lisans tezinden ilki Osman Gündüz tarafından ortaya konulmuştur. “Âşık Reyhani'nin Hayatı, Hikâyeciliği ve Şiirleri” adını taşıyan ve 1977 yılında hazırlanan bu çalışmada özellikle şairin hikâyecilik yönüne değinilmiş, bu konuda kendisiyle yapılan hacimli bir röportajın metni verilmiş, ayrıca şiirlerinden örnekler sunulmuştur.

Bu çalışmadan bir yıl sonra Zeki Kumcu tarafından hazırlanan ve “Âşık Yaşar Reyhani'nin Hayatı ve Şiirleri” adıyla sunulan lisans tezinde ise 168 şiirle birlikte birkaç karşılaşma metnine yer verilmiştir.

Reyhani hakkında yapılan en hacimli çalışma ise giriş kısmıyla birlikte 558 sayfaya ulaşan, mevcut çalışmalar içinde en fazla şiiri içeren ve “Âşık Yaşar Reyhani, Hayatı, Edebi Kişiliği” adını taşıyan lisans tezidir. Bu çalışma, Yasemin Sarıkaya tarafından Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde hazırlanmıştır.

Bunlardan başka Âşık Yaşar Reyhani ile ilgili bir eser de Kültür Bakanlığı'nca 1988 yılında yayımlanmıştır. "Halk şairleri arası eser yarışması ikincisi" olarak sunulan kitap, "Kervan" adını taşır ve 54 şiiri içerir.

Reyhani, meslektaşları tarafından sevilen, genç âşıklarca  stad kabul edilen bir şairimiz olduğu için onun hakkında yazılmış müstakil şiirlere ve şairnameler içinde ondan söz eden dizelere rastlamak mümkündür.

Nizamoğlu mahlasıyla şiirler yazan Vahdettin Işıldak'ın Reyhani için yazdığı şiir şoyledir:

Erenler eridir şahlar şahıdır
Ruhlardan zemine yoldur Reyhani
Zalime zulmeden sır padişahtır
Ulular nezdinde kuldur Reyhani

Resmi ziyan belli nur  lem nurdur
Usulde edepte solmayan g ld r
Müritler mürşitler desturun aldır
Derg hın demhanen boldur Reyhani

 limler âşıklar görür övünür
Ritimler vurulur teller d v n r
Eserin okunur bilgi soyunur
Yazdırıp tarihler doldur Reyhani

Hasta Nizamoğlu ezelden sana
Ağlayarak girsem cem derg hına
Nur-ı Muhammed'den nur-ı nişane

İzhar etmiş Mevla'm güldür Reyhani²

Şairnameler içinde Reyhani'nin adının geçtiği dörtlükler de şunlardır:

Nasıl methederim o âşıkları

Reyhani meydana çıkar bilirim

Yanında beraber Nuri Çırağı

Âlemi sedası yakar bilirim

(Püryani)³

Polatoğlu umudunu kesmedi

Reyhani'ler daha sazı asmadı

Bu ses eksilmedi sazlar susmadı

Her köyden ilçeden ilden ses gelir

(Yusuf Polatoğlu)⁴

Varalım bizim Doğu'ya

Her biri değer dünyaya

Reyhani bir yerli kaya

Âşık Ruhan'ı görestim

(Şeref Taşlıova)⁵

Kars'tan Çobanoğlu, Hamiit, İlhami

Şeref taşlıova, Aşık Mihmani

Rüstem Alyansoğlu, Mevlüt İhsani

Erzurum'dan **Yaşar Reyhan** geliyor

(Abdülvahap Kocaman)⁶

² Fatih Şenol, Nizamoğlu (Hayatı, Şiirleri, Hikâyeleri), Erzurum 1992, s. 155

³ Doğan Kaya, Şairnameler, Ankara 1990, s. 50

⁴ Kaya, a.g.e., s. 56

⁵ Kaya, a.g.e., s. 76

⁶ Kaya, a.g.e., s. 78

Sefil Selimi'yi tutanlar çoktur
Şu Kul Mustafa'ya atanlar çoktur
Yaşar **Reyhani**'ye atanlar çoktur
Ok atıp sinesin delen olmasın
(Gürünlü ÂŞık Gülhani)⁷

Diklendi Őerzade taŐa ok attı
Kırdı döktü yeri yerden oynattı
“Erzurumlu Gelin” türküsü bitti
Reyhani'yi iki böldü duydun mu
(Hasreti)⁸

Ustamız Mevlüt'ten ayrı **Reyhani**
Tortum kazasında gizli Ruhani
Ahir zamandaki mazlum Rahmani
Var gönlüme girme gönlüm dert dolu
(Nizamoğlu)⁹

D. ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

Rahm eyle ya Rab
Rahman'a geldim
Bendeki talep
Erkâna geldim

⁷ Kaya, a.g.e., s. 80

⁸ Kaya, a.g.e., s. 82

⁹ Dilaver Düzgün, “XX. Yüzyılın Son Yıllarında Yazılan Bir Őairname”, Beyazdoğu, sayı: 9, Ocak-Őubat-Mart 2007, s. 63-66

Sen şah u sultan
Gönlüme mihman
Eyledim isyan
İhsana geldim

Nefsi fethettim
Hem nefret ettim
Rezalet ettim
Rızana geldim

Nerdesin nerde
Varsın her yerde
Uğradım derde
Dermana geldim

Reyhani yaya
Sonsuz sevdaya
Düştüm davaya
Divana geldim

*

Gel yârim yeter bekledim
Yılı koklaya koklaya
Gözlerime yaş ekledim
Seli koklaya koklaya

Bir derdime bin ekledim
Aşkın boynuma yükledim

Seherde haber bekledim
Yeli koklaya koklaya

Gurbet gezdim adım adım
Asla olmadı muradım
Sırma saçın hatırladım
Teli koklaya koklaya

Reyhani'yim bak zamana
Kara bağrım yana yana
Kerem oldum Aslıhan'a
Külü koklaya koklaya

*

Garip kaldım sevdiceğim
Aklım noxsana döndü gel
İnan yârim çok bunaldım
Günüm zindana döndü gel

Sazım kederli pas tuttu
Gönlüm elemli yas tuttu
Yaramın üstü kos tuttu
Derdim hicrana döndü gel

Elden gitti bütün varım
Boynumu büker ağlarım
Sıva döktü duvarlarım
Evim virana döndü gel

Selam verdiğim yan geçer
Eşim dostum benden kaar
Kapımızı rüzgâr açar
Dostum dūřmana döndü gel

Reyhani'yim ağlar oldum
Ciğerimi dağlar oldum
Gece gündüz ağlar oldum
Gözlerim kana döndü gel

*

Ben Anadolu'nun garip kynden
Ben mazlum kulların tercümanıyım
Ben Bingl dağının Aras boyundan
Ben coşkun sellerin tercümanıyım

Ben kprsz yolun yıkık taşıyım
Ben yalnız yolcunun z kardeşiyim
Ben sağlam tarağın kırık dişiyim
Ben sasız kellerin tercümanıyım

Ben şiir sznn manalarında
Ben gemişin uzun senelerinde
Ben yağan yağmurun tanelerinde
Ben esen yellerin tercümanıyım

Ben asfaltsız yolun çamur yokuşu
Ben garip akşamın yuvasız kuşu
Ben gurbet gülünün hasret kokuşu
Ben susuz dalların tercümanıyım

Ben susmuş mahzun dil ben yangın yürek
Ben mahsulsüz harman ben sapsız kürek
Ben gıdasız mide ben tatsız çörek
Ben kambur bellerin tercümanıyım

Ben Azeri Türk'üm eski soydanım
Ben şehit üstüne doğan aydanım
Ben odunsuz ben kömürsüz köydenim
Ben tozan küllerin tercümanıyım

Ben Reyhani çekiyorum yasımı
Ben istemem adı sanı isimi
Ben sağıra duyururum sesimi
Ben ahraz dillerin tercümanıyım

*

Bir keçe bir kaval bir garip çoban
Yıllar geldi geçti yatar bu dağda
Gündüzü karanlık gecesini zindan
Ne zaman bir sabah atar bu dağda

Bu dağdan bir yolcu ermez menzile
Bu dağın derdi çok her günü çile

Güz gelende kuşlar gider sahile
Yalnız bir karga öter bu dağda

Üstelik dağların kalkmıyor karı
Senede bir aydır bütün baharı
Çok zengindir bu dağların tüccarı
Sabır alır şükür satar bu dağda

Rüzgârlardır habercisi postası
Ağlamaktır türkü ile bestesi
Eksik olmaz bu dağların hastası
Bir limon kırk cana yeter bu dağda

Mebus bey gelmez ki bu dağda gezek
Bu manalı dağın sırrını çözek
İki hisli taşla bir de yaş tezek
Ne yanar ne söner tüter bu dağda

Nedense bu dağlar kalmıyor karsız
Ovasında binalar var imarsız
Nefi sürgün oldu Emrah mezarısız
Bir gün Reyhani de iter bu dağda

*

Be hey rüzgâr gider isen canana söyle beni
Onda merhamet mevcuttur yakmasın böyle beni
Ben bu aşka uğrayalı bana Mecnun dediler
Ben nasıl Mecnun'um bilmem aramaz Leyla beni

Sevdasına uğrayalı gönlüm telaşta benim
Sinemi sitem bürüdü gözlerim yaşta benim
Ne dizimde kuvvet kaldı ne aklım başta benim
Gider isen yar yanına hep böyle söyle beni

Ey Reyhani hep düşündün dünyada han olmayı
Hiç aklına getirmedi bir kabristan olmayı
İstemem sensiz efendim tahta sultan olmayı
Ben medeni bir köleyim yanında eyle beni

(Ölümünden Sonra Âşık Yaşar Reyhani, (Haz. Muhsin Koç), Erzurum 2007, s. 11-26)